

FEKETE JÁNOS

VALLANAK AZ EGYHÁZKÖZSÉGI LEVÉLTÁRAK

Az egyházközségek levéltáraiban található anyagokban – ahonnan nem viték el a nacionalista-kommunista hatóságok – még mindig értékes dokumentumok találhatóak Unitárius Egyházunk és nemzeti történelmünk szempontjából. Ezért nagy kár lenne, ha egyetlen lap is elveszne ezekből. Különösen azokban a kicsi falvakban veszélyeztetett a levéltár, ahol nem lakik lelkész, hiszen esetleges betörésnek is ki vannak téve – ahogy sajnos már nem ritka a templomokba való betörés sem. Gondolom, az egyházi hatóságoknak megvan az elképzelésük a parókiák levéltári anyagának megmentésére.

A székelykeresztúri egyházközség lelkészi lakásának padlásáról Szombatfalvi József lelkész-esperes számos egyházköri és egyházközségi dokumentum között találta meg azt a terjedelmes „naplót”, amelynek címlapján kézírással ez áll:

TUDOMÁNYOS

NAPLÓ

Melyben

némely saját Gondolatait, és apróbb Dolgozatait,
nem külömben gyakori olvasásai alatt Könyvekben
talált jelesebb Helyeket, - Vagy Másoktól hallott
figyelemre méltóbb Tárgyakot – naponként amint
magokat elő adták – béjegyzette, és másoknak is
hátra hagyja

Jánosfalvi Sándor István

Több ekklesiákban Unitárius Pap, és Körny. Jegyz

Ezek mellett Egyházi Fő Tanácsos

1860

A borító belső oldalán egy rövid szöveg a napló sorsáról:

„...ajándékba kaptam Nagyajtai Darkó Sándor humoródjánosfalvi lelkész bátyámtól, az udvarhelyi unitárius lelkészskör jó humorú esperesétől, kinek a szerző – halála előtt – ajándékol adta.

Homoródalmás 1890. év Deczemberében

Ajtony János

Unitárius lelkész”

A sok bejegyzés között értékes adatok találhatóak az 1849-es eseményekről székelyudvarhely-környéki vonatkozásban a szabadságharc leverése után:

„1849-ben a legyőzött forradalom után én is mint Udvarhely székéről legelső politikai v. forradalmi fogoly Udvarhelyre előbb a Székház felső emeletébe, később a franciscanus Zárdába vitetvén [1849. okt. 15 – *F. J.*], oda később, még a következő fogoly társaim érkeztek:

Gyertyánfy Dávid két fiával u. m.

Jónással és Mártonnal a lövétei

Hámortól golyó öntésért

Pálfy Elek Úr Udvarhelyszéki dirigens Kir. Bíró és forradalmi kormánybiztos
october 4-én

Szentkirályi Ignác Pálosi nemes a Pálosi megöletett oláhokért

Gyulai Lajos Úr vármegyei nemes

Később Szebenből érkeztek octóber végén:

Tankó Albert Csíkszentgyörgyi Esperes és Canonok

Mészáros Antal Gyergyó Sz. Miklósi Esperes

Györfi Lajos Szász Régeni

Györfi János ennek testvére Remetei

Sebestyén Gábor Cs. Szeredai

Fodor Antal Sz. Domokosi

Kovács Ignác Sz. Simoni Plébánusok

Jákobi Sándor

Lakatos Ferencz a Gyergyó Sz. Miklósi Esperes Káplánnyai

Fejér József

Zajzon Ferencz K. Vásárhelyi Reform. Segédpap

Eichler János Cs. Rákosi Kántor

Görög Kristof örmény kántor

Endes Miklós Úr Alcsíki Királybíró

Székely Sigmond Úr Felcsíki Királybíró

Kóródi Józseff Ügyvéd

Tamási István Cs. Szeredai Gyógyszer áros

Csekma Józseff Szeredai iskola fő tanító

Albert Pál

Bocskor János

Bocskor Domokos

Czikó Pál

Betegh Károly

Csernátoni István kapitány

Pál Ferencz fő Hadnagy – mind csíkiak

Simó János Udvarhelyi Kossuth fő Hadnagy

Püskösti Pál kapitány és forradalmi őrnagy Dec. 16-án jöttek be

Henter János Úr később
Mélt. Horváth Dániel Úr
Egy utálatos Sido is volt ott mint kém.
Nagy József Székelykeresztúrról

Ezen foglyok később szerte szélyel vitettek s részszerint több vagy kevesebb időre el is ítéltettek, részszerint hazabocsáttattak, vagy némelyek meg is holtanak.

Én mint legelső Udvarhely széki fogoly Szept. 14.-kén vitettem bé 1849-ben (Homoródkarácsonyfalváról – F. J) és elbocsáttattam Szept. 22-kén 1850-ben, tehát egy Év múlva. [...] A fentnevezett foglyok közül a Csíkiak később egyszerre elvitetvén Csíkba hogy ott láttassék el ügyök.”

A fogságban töltött évre különösebben nem panaszkodik a rab, megemlítve, hogy rabsorsuk enyhítéséhez nagyban hozzájárultak a velük rokonszenvező székelyudvarhelyi polgárok: „Ezen idő alatt az Udvarhelyi egész Polgárság a legnagyobb s csaknem rajongó hazafi részvétellel viseltetett irántunk s ennek következtében October 13-án el kezdve három Hónapig élelmezett is minket, oly gazdag ebédeket küldvén bé rendre naponként nekünk, némelyik Polgár egyszernél több versen is, melynek becse 50. forintot is meghaladta. Kiknek becses neveiket örök emlékül és hálául ím ezennel ide iktatom:

Szeles Károly Úr Város főbírája s ezen ebéd adás jó szívű Indítványozója és Rendezője

Kruntz András Gyógyszeráros
Ugron Menyhárd Úr
Daróczi József Úr Seminariumi Regens
Pater
Sylvester János Úr Reformatus
Professor
Kovács Domokos Úr Procurator
Martinovics Demeter kereskedő
Czimbalmos Lajos Úr városbíroságot
viselt Senator
Rajmond János Úr Chatol. Fő Esperes
Kis István Úr derék előkelő Polgár
Mlgs Horváth Dániel Úr
Boér Lajos Senator
Puskás Gergely Kereskedő
Medgyesi István Kereskedő
Sánta Imre Senator
Lengyel Jánosné Kereskedő
Kassai János Szöts Céhmaster

Fejérvári Lajos orvos Doctor
Kápdebó
Magyarosi Jóseff Reform. Tanár
Csiszér István Úr volt f. Fejérvári Vi-
ceispán
Jancsó József Kordovány készítő
Szeidel Károly Postamester
Fogarasi János Asztalosmester
Seifried Joseff seborvos
Benczédi Ferencz procurator
Körmendi csizmadia
Ebdémi, vagyis Eugenius görögboltos
Valencsik Ferencz órás és vendéglős
T. Nenovics görögboltos
Tamás Dániel szabó
Orbán Antal Szöts
Valentin Ferencz posztos
Téglás Ádám Procurator
Kassai Dániel Mészáros

Kállai Sámuel kalapos
Csia Lajos szabó
Kandó Józsefné remek ebédet
Kandó Ferentz
Kocsis Zsigmond csizmadia
Hector Antal fazakas
Hauzer szabó
Gáspár György varga v. tímár
Leiningerné Vendéglős több versen
Berkesi Josef fejérnép v. vő Szabó
és vendéglős
Kövesdi Lajos szabó

Kandó Mihály
Aghota Ferentz
Katona Antal
Kontz Antal
Iváncsuj kereskedő
Dersi Jósefné
Gyertyánfiné özvegy
Sándor Ferencz tímár
Sándor Ferencz Szekeres
Szeidel János Procurator
Veszprémi kalapos – frustok a csíki
foglyok indulásakor

Nekem mint papnak véghagyományilag meghagyták, hogy ha kiszabadulok a Ref. Templomban egy Predikációban töstént köszönnyem meg a városnak [...] a szivességét. Én kiszabadultam de a véghagyományt akkor mint osztrák kormány előtt odiosumot nem telyesíthettem...”

A köszönetre végül is sor került: 1856. május 23-án Jánosfalvi Sándor Istvánt meghívták az udvarhelyi református templomba, Recsenyédi Bíró Károlyné temetésén kellett halotti beszédet mondania. A szertartás befejezése után elmondhatta köszönő beszédét 38 társa nevében.

A beszéd szövege megtalálható a naplóban, végén egy megjegyzés található, amelyben a szerző külön köszönetet mond Petrichevich Horváth Dániel Úrnak és feleségének, akik fogsága első napjától biztosították a kosztozást számára (a vele egy szobába zárt Pálfi Elek, Pünkösti Pál, Endes Miklós a fent nevezett családoktól fogadott kosztot és szándékosan annyit küldtek, hogy jutott Sándor Istvánnak is).

Fogsága idején, 1850. június 26-án Homoródalmáson egyházköri gyűlést tartottak, és a résztvevők foglalkoztak raboskodó lelkésztársuk sorsával, részvétüket, segítőkészségüket fejezték ki. Követet választottak Homoródalmási Sándor István homoródszentpáli lelkész és Egyházköri Igazgató személyében, hogy a raboskodó Jánosfalvi Sándor Istvánt keresse fel, és közölje vele a köri gyűlés határozatát. A határozat szövegét a követ, a szentpáli pap nem személyesen adta át: „odalévén szekerem és lovaím az almási szénacsinálásban”.

Négy pont foglalkozik a rabbal:

„Jegyzőkönyvileg béiktatva önre nézve ez áll:

1. Arra választott követ által adassék tudtára J. Sándor István afiának a K. Gyűlésnek érzékeny részvéte, mellyel nyilvánítja Szenvedésén való fájdmát.
2. Nyitassék aláírási ív, mely szerént önkéntességből folyó ígéretet tevén a K. Gyűlés Tagjai az által segittve légyen bár kevés mértékben is Szenvedő Sorsán
3. Adassék tudtára az is, hogy a Környéki Gyűlés Jegyzőjének elismeri mind addig, míg sorsa valamerre elválana

4. Felírás utján keressék meg a Fő Tisztelendő Püspök Úr, hogy atyailag meg-gondolkozzván, főnöki befolyásánál fogva az illető fő Kormányzónál eszkö-zölje szová hamarábbi szabadulását és gondoskodjék állapotjáról...”

A gyűlési jegyzőkönyvből kitűnik az adakozók neve:

Jakab Lajos Egyh. Körny. Gondnok úr.....	12 (fr.)
László János vizsgálati Polgári Segéd.....	3
Barra Mihály Körny. Másik Gondnok úr.....	3
Mihály Domokos Úr.....	10
Türkösi Sámuel.....	6
Gyöngyösi István Vargyasi Pap.....	5
Máté János H. Almási Pap.....	9
Almási Sándor István H.SZ.páli Pap.....	3
Lőrinczi Mihály Vargyasi Mester.....	1
Sándor János H. Almási előkelő Polgár.....	1
Nagy Sándor H. Karácsfalvi Pap.....	3
Török Samu Abásfalvi Pap.....	3
Hatházi János Musnai Pap.....	3
Jakab Gyula a legelőlt írt Jakab L. úr fia.....	3
Jakab Sándor Kénosi Pap.....	3
Tóth Ferencz H. Sz. Mester.....	1
Deák Isák H. Karácsonyfalvi Mester.....	2
Szabó Mihály Kénosi Mester.....	1
Józsa Mozes H. Almási Polgár.....	0,50
Kis-György Beniamin Gyepesi Mester.....	0,50
Szabó Mihály H. Almási egyik Curator.....	0,50
Sándor Ferenc Oklándi Pap.....	6
Sándor Lajos H. Keményfalvi Pap.....	3
Sándor Márton Oclándi Mester.....	2
Bomhér Moses Abásfalvi Mester.....	0,50
Gábor András Dersi Mester.....	1
Menyhárt Móses Lokodi Mester.....	1
Almási Pap Máté Jánosné Lövetei Klára.....	1
Cserey Moses HSZ. Mártoni Pap.....	3
Sebestyén Moses másik Almási Curator.....	0,50
Hajos Mihály H. Újfalvi Pap.....	1,20
Török Péter Jánosfalvi Pap.....	2
Inczeffy József Esperes.....	6
Máté István lókodi Pap.....	1
Varga Ferencz Almási Mester.....	1
Egyed Mózes Városfalvi Pap.....	3
Összeg:	106, 70”

J. Sándor István kiszabadulása után – 1850. szept. 22-én – Városfalván tartották a téli egyházköri gyűlést, ahol hosszú köszönő beszédet mondott a templomban a neki nyújtott segítségért és rokonszenvért: „... És az én legelső szavam is mi? Ah mi lehetne hozzátok egyéb? Mi méltóbb? Mint a legforróbb Hálának, Tiszteletnek és Szeretetnek Szent Szava?! Mikor Jézusról az Evangéliumban az íratik, hogy Ő ama nagy Napon az Híveket beviszi a Mennyeknek Országába, eképpen szollani mondatik ezekhez: fogoly voltam meglátogattatok, éhező voltam ennem adtatok” – mondta többek között.

Talán van, akit egyháztörténeti szempontból érdekel a naplóíró J. Sándor István negyven éves pályafutása. A naplóból az is kiderül:

„Miután Kolosvári abszolutes Deák koromban mint Latin és Görög nyelv Tanító” több nevéssé vált tanítvánnyal foglalkozott (harmóniumot is tanított) „végre kirendeltek az Ekklézsia kívánatára

1. Sz. Ábrahámra 1827-ben Sz. György napkor (...)
2. Kolosvárra 1829-ben Hol 1833-ban Consistornak eskettem fel 1836-ban megházasodtam, de egy rossz Nőt találván el venni – attól 1836-ban el is váltam (...)
3. Szováthra 1836 Május 1-jén mentem
4. Árkosra hívtam s mentem 1837-ben július 23-án (...) Innen Jóságomhoz (Jánosfalván – F. J.) közelebb lehetésem miatt addig küzdöttem míg
5. H. Karácsonyfalvára rendelttem hívtam 1841 Hol Május 2-kán köszöntöttem bé. Hol viszont Notariusnak választattam, az Esperességet illedelmes tiszteletből el nem fogadván a nállamnál idősebb s volt Preceptorom I. Inczeffi József Urnak megsértésével (...)” Innen vitték udvarhelyi fogságba 1849 szeptember 14-én és 1850. szeptember 20-án történt kiszabadulása után jánosfalvi birtokán lakott, innen „sok kérelmek következtében
6. Gyepesbe mentem. Hol két Gazembernek (...) halálos megünása után végre
7. Datkra cseréltettem magamat (...) 1858-ban. Innen elpusztuló, megrongáló s eladni se tudott Jánosfalvi Jóságomnak vagy eladhatása vagy megépíthetése miatt Püspökkel 6. évek alatt tett sok levelezések után egy szép elbocsátó Levél mellett Jánosfalvi jóságomba hazajövéen t.i. 1867-ben tavasszal 40. éves Papságomtoli búcsúm után.
8. Itt ezen Jóságomban élek és küszködöm már, a sok természeti csapások után és között mint jelenleg 1876-ban 72 éves ember.”

A továbbiakban felsorolja, mit tett, épített az egyes egyházközségekben, hová kapott meghívásokat, amit nem fogadott el, „mint író, milyen jeles munkákat írt.”

LAKATOS CSILLA

A TEMPLOM MEGTISZTÍTÁSA*

Közel volt a zsidók húsvétja, Jézus is felment Jeruzsálembe. A templomban találta az ökrök, juhok és galambok árusait, és az ott ülő pénzváltókat. Ekkor kötélből korbácsot csinált, és kiűzte őket, valamint az ökröket és a juhokat is a templomból. A pénzváltók pénzét pedig kiszórta, az asztalokat felborította, és a galambárosoknak ezt mondta: „Vigyétek ezeket innen: ne tegyétek az én Atyám házát kalmárkodás házává!” Ekkor tanítványainak eszébe jutott, hogy meg van írva: „A te házad iránt érzett féltő szeretet emészt engem.” A zsidók pedig megszólaltak és megkérdézték tőle: „Milyen jelt mutatsz nekünk, amelynek alapján ezeket teszed?” Jézus így felelt nekik: „Romboljátok le ezt a templomot, és három nap alatt felépítem.” Ezt mondták rá a zsidók: „Negyvenhat esztendeig épült ez a templom és te három nap alatt felépíted? Ő azonban testének templomáról beszélt. Amikor aztán felátadta a halálból, visszaemlékeztek tanítványai arra, hogy ezt mondta, és hittek az Írásnak és a beszédnek, amelyet Jézus mondott. (Jn 2,13–22)

Bibliamagyarázatunk során először arra a kérdésre keresünk választ, mikor történt a templom megtisztítása. A szinoptikusoknál Jézus nyilvános működésének végére esik, pontosabban utolsó páska ünnepe elé, egyházi nyelven: a nagyhét elejére. Márk evangéliumában Jézus előbb körülnéz a templomban, majd visszatér betániai szállására, s csak egy nappal később megy újra a templomba, hogy „megtisztítsa” (Mk 11,11.15–19). Máté és Lukács evangéliumában a templom megtisztítása közvetlenül követi a virágvasárnapi templomi bevonulást. János evangéliuma ezt a történetet – különös módon – Jézus nyilvános működése *elé* teszi. De vajon miért?

* Elhangzott 2004. március 1-én a kolozs-tordai egyházkör Nagyenyeden tartott lelkeszi értekezletén.